

De politisering van het recht

Michel Knapen

Onnadenkende en onkundige politici, gelegenheidswetgeving, focus op veiligheid – er zijn voldoende risico's die de fundamentele waarden van de rechtstaat kunnen aantasten. En dat gebeurt ook, stelselmatig en steeds dieper, schrijft de Amsterdamse advocate Britta Böhler in haar boek *Crisis in de rechtstaat*.

Wie wil weten hoe de advocaten van Volkert van der G. hem gedurende het Fortuyn-proces hebben bijgestaan, wat ze hem wanneer hebben geadviseerd en hoe ze zijn omgegaan met de bijzonderheden van deze zaak, kan veel plezier beleven aan *Crisis in de rechtstaat* van de Amsterdamse advocate Britta Böhler. In bijna veertig pagina's laat ze de lezer zien wat er zich achter de schermen afspeelde.

Dat is informatief, maar het is niet waar het Böhler (1960) om te doen is. Op tal van momenten toont zij aan dat het recht niet zijn beloop kan krijgen als politieke mechanismen dit verstoren. Zo werd het zwijgrecht van Volkert bekritiseerd en kon het beter worden afgeschaft (LPF-Kamerlid Schonewille). Volkert zou deel uitmaken van een 'gevaarlijke groep' die al eerder moorden had gepleegd (Herben), Al Quaida zou achter de moord zitten (Janssen van Raay), één van de rechters was niet onpartijdig (Hoogendijk) en de doodstraf zou moeten worden ingevoerd (Nawijn). Kamerlid Eerdmans vonden de gevangenisstraf van achttien jaar te laag.

Als het recht zo wordt gepolitiseerd, loopt volgens Böhler de rechtstaat het risico te worden ontdaan van z'n fundamentele. Overigens maken weinig mensen zich daar druk om: de 'waarheid' in het proces tegen Volkert moest immers boven water komen. Maar Böhler maakt zich wél zorgen.

UITHOLLING

Britta Böhler, die eerder over de zaak-Öcalan publiceerde (*De zwerftocht van een leider*), schreef haar nieuwe boek niet als advocate, hoewel ze naast de Volkert-zaak ook betrokken was bij de aanklacht tegen Jorge Zorreguieta en de zaak-

Margarita en ook die beide casussen worden in het boek behandeld. Böhler schrijft speels maar indringend, en in de zaken waarbij ze als advocaat optrad, met distantie.

Het is een moedig boek, dat geen moment te vroeg komt. Haar kan politiek opportunisme worden verweten – ze staat niet voor niets bekend als 'linkse' advocate – maar daarvoor is haar bezorgdheid te authentiek en zijn haar argumenten te sterk. De afgelopen vijf jaar zijn de rechten van de burgers stelselmatig uitgehold, doorgaans omdat 'de veiligheid' daar om vroeg.

Die uitholling is sluipenderwijs verlopen. Het kan zijn dat juist daardoor geen publiek debat op gang is gekomen over de erosie van klassieke verworvenheden en mensenrechten. De afwezigheid van discussie stoort Böhler, en dat is de reden dat zij het voortouw neemt om haar bezorgdheid te uiten. Böhler schudt de boel, als representant van de *freischwebende Intelligenz*, eens lekker op.

Daar is reden toe. Er zijn de afgelopen jaren genoeg affaires en incidenten geweest om verantwoordigd getuige te zijn van 'onwenselijke verstrengelingen van recht en politiek', zoals zij schrijft. Veel zaken raken direct het Koningshuis en daarmee de invloed en macht van het staatshoofd. Societyfiguren als Jorge Zorre-

guieta, Margarita en Mabel werden plotseling onderdeel van een constitutionele discussie. Wat de koningin in deze affaires zei, verzweeg of verordonneerde aan de minister-president – het blijft in nevelen gehuld. En juist dat is een probleem: in een rechtstaat moet de macht worden gecontroleerd door de volksvertegenwoordiging. Maar het geheim van Noordeinde is in veilige handen bij het kabinet, en het parlement schijnt het zo wel goed te vinden.

POPULISME

Böhler niet. En het zijn niet eens de slappe knieën van de Tweede Kamer waar het haar om gaat, maar wel de onkunde, onnadenkendheid en desinteresse – vaak ingegeven door de neiging te 'scoren' – van parlementariërs en ministers.

Johan Remkes is zo iemand waarin Böhler weinig vertrouwen heeft. Als al zijn opmerkingen op een rij worden gezet en worden voorzien van duiding, dan wordt het evident dat deze minister geen lichtend voorbeeld is. Het onschuldvermoeden is niet aan hem besteed, getuige zijn opmerking toen een verdachte van het neerschieten van de Rotterdamse jongen Soares werd aangehouden: 'Blij dat we de *dader* hebben'. En de staatsmachten weet Remkes ook niet te scheiden op het moment dat hij publiekelijk verkondigt dat Volkert er met z'n achttien jaar gevangenisstraf (te) goed vanaf is gekomen.

Dergelijk populisme verdraagt zich niet met rechtstatelijkheid. De rechtstaat heeft behoefte aan bezinning – en aan creatieve oplossingen, zonder steeds de gemakkelijkste weg te kiezen. Want dé weg leidt ertoe dat 'lastige' burgerlijke vrijheden worden ingewisseld voor 'hogere' doelen, zoals een veilige samenleving. Terwijl Böhler overtuigend laat zien dat de grens tussen burgers en verdachten begint te vervagen door zaken als preventief fouilleren, identificatieplicht, datamining, DNA-banken en het verbod op samenspanning.

Britta Böhler: Crisis in de rechtstaat. Uitgeverij De Arbeiderspers, ISBN 90 2950 460 9 (€ 17,95)